

המטריפ ששל לובה

תעמולה טובה, יחסית, היתה הפעם למפרל (בלי אבל, בלי אבל). היא התרכזה (כמו כל תעמולה טובה) במסר פשוט אחד. במיקרה זה: המפרל השיגה בעבר הישגים רבים לטובת הציבור הרתי. אז היתה זאת מיפלגה גדולה ומאחדת. עכשיו היא התרסקה. צריכים לאחד אותה מחדש.

הרכבות במסר פשוט זה, שהיה סביר ונכון ביסודו, היתה ראויה לציון.

כפועל זה לא עזר בהרבה, כי הציבור פשוט מאס במיפלגה וקנה ורקובה זו, שהבקיעים בה נסתמו בטיט שקוף, וכל בוחר ראה אותם.

גם התעמולה של שינוי ור"ץ היתה טובה. אחרי הפשלות הראשונות, כגון הקטע המגוחך של שולמית הרצה בשדה, התרכזה ור"ץ במסר פשוט וסביר: שולמית אלונה טיפלה במסירות בענייני תזמורת, וכוונתה האוהדת וענייניישים. לסלט זה נוסף קורט תבלין של שלום, אך במידה שלא תרגיזו איש (לא אש"ף ולא מדינה פלסטינית, חלילה). התעמולה הרגישה נקודות אלה ונחלה הצלחה, מפני שסיפקה דרך להצביע בעקיפין בעד המערך, מבלי להצביע בעד הנהגה הרוחה של המערך.

כך נהגה גם התעמולה של שינוי, שהשמיטה את נושא הנשים (שהיה תפוס על-ידי אלונה) אך ציירה מועמד ררוע, שפתח לה קהל חדש.

התעמולה של הרשימה המתקרמת לשלום היתה מוצלחת מאוד בציבור הערבי, מפני שענתה שם על בעיות אמיתיות, ונתנה ביטוי לרצונות עמוקים ביותר של ציבור מקופח ומושפל. מכאן ניצחון המוחץ שם, שהרהים רבים. היא היתה בלתי-יעילה בציבור היהודי, מפני שלא מצאה את הדרך לשכך פחדים עמוקים ביותר (הפחד מפני הערבים, הפחד מפני אש"ף, הפחד מפני השלום עצמו).

מאיר כהנא הצליח בתעמולת-הזוועה שלו, מפני שהוא מבטא בצורה הקיצונית והברורה ביותר את הגזענות, הרווחת לאורכו ולרוחבו של הציבור היהודי בארץ.

ואשר לליכוד ולמערך: הליכוד ניצל סתמיות, למרות כישלונותיו הגוראים ככלכלה ובלבנון, מפני שהוא נראה ככית לציבור גדול, ובייחוד להמוני הבוחרים המיזרחיים. אלה יכלו לבעוס על הליכוד, וכעס זה נראה לכסילים (ובראשם רוב עורכי הסקרים) כעדות למהפך הכביר הממשמש ובא. אבל — כפי שכבר נאמר — אהוד בית-דירושלים, הכועס על פשלה של קבוצתו, אינו נוטש אותה. במישחק הבא יצחק שוב "יאללה, בית-דיר" הקבוצה נותנת לו והות, והוא זקוק לה יותר מכפי שהיא זקוקה לו.

מי שקיווה כי הרגשת-הכית הזאת תיעלם יחד עם מנתם בגין, טעה. בגין לא המציא את המוני המיזרחיים. נכון הדיפך: המוני המיזרחיים המציאו את בגין. הם היו זקוקים לגיבור, למנהיג חזק, לאבא טוב — ובגין גילם תפקיד זה היטב. הם ימצאו מחר מנהיג אחר לפי מידתם. מן הסתם יהיה זה אריאל שרון. אך כנתניים, גם בהעדר מנהיג כזה, נשאר הבית ביתם. הם זקוקים לליכוד, כפי שהליכוד זקוק להם.

המערך לא יכול היה למשוך בוחרים אלה אליו, מפני שאינו מציע להם בית. התרמית שלו היתה נשואה זו של מיפלגת מימסד לבנה, מנוכרת, שקיפחה אותם ואת הוריהם. יתכן שניתן היה לפתור בעיה זו, אילו השתנה המערך מן היסוד, אילו התחלפה כל הנהגתו, אילו נוצרה ההרגשה כי הנה נפתח דף חדש ונוצר מערך חדש, תחת מנהיגים חדשים (וביניהם מנהיגים אותנטיים של הציבור המיזרחי), המכיר בבעיות והמשתרל להתמודד איתן בכנות. הוא יכול היה לפתח להראות את הסרטים של מישלחת חברי-הכנסת של המערך שביקרה במארוקו לפי הומנת המלך חסן.

זה לא קרה. המערך, שהופיע בבחירות אלה, היה המערך הישן, המערך המעורר פיהוק בקרב הנוער, שינאה בקרב המיזרחיים ותמיכה בלתי-נלהבת אצל האשכנזים הקשישים. מיפלגה ישנה, מנהיגים ישנים, סיסמות ישנות, מסר ישן. גם התעמולה הגאונית ביותר לא היתה יכולה להועיל הרבה בתנאים אלה.

התמונה האמיתית

קרתה לי תאונה מיקצועית.

בשבוע שעבר כתבתי במדור זה סיפור על פגישתי עם רחל אשתי בוונציה. צירפתי לסיפור תצלום. היה נרמה לי שזה תצלום של רחל. נראה שטעייתי. כאשר ראתה רחל את התמונה היא הודיעה. היא קבעה שזה לא היא. שזה בכלל לא דומה לה אפילו. מה אפשר לעשות. טועים בחיים. אז הנה תמונה שאושרה על-ידי רחל עצמה, כך שאין כל אפשרות של טעות. זוהי רחל אבנרי האמיתית. באחריות מלאה.



אבנרי

להם שתפקידם הוא להציג לציבור מסר בנוסח: "ראו כמה אנחנו יפים, כמה אנחנו נחמדים, כמה אנחנו צורקים". הצרה היא שזה לא מעניין כלל את הציבור. הציבור היה שקוע בצרותיו שלו עצמו. תעמולה פוליטית טובה היא זו המגדירה תחילה את המטרות של בעליה (אם יש להם כאלה) ואחר כך שואלת את השאלה המכרעת: מה מטריד את הציבור? ממה הוא פוחד? למה הוא מקווה? מה מעסיק אותו באמת?

האמנות היא לתרגם את מטרות המיפלגה לשפת הבוחר. כלומר: להסביר לבוחר איך מתכוונת המיפלגה לפתור את הבעיה המטרידה אותו.

תעמולה אינה מנוולוג אישי או קולקטיבי, נוסח שריד. תועמלן טוב אינו זה המסתכל בהערצה בראי. תועמלן טוב הוא זה המנסה להקשיב לרצונות של הציבור, לקלוט את הראגות והתיקנות החבויות. התועמלן הטוב ביותר הוא המשיב על כך בכנות.

המערך החליט שהפעם עליו להתרכז ברכישת הנוחרים שהיו מצויים בניו ובין הליכוד.

ואת היתה החלטה נכונה. אך היישום היה אווילי. כרי לרכוש בוחרים אלה, אסור היה להופיע כליכוד ב', כפי שהופיע המערך בניצוחו של יוסי שריד. אסור היה לחקות את הפיתרונות של הליכוד, כפי שעשו שימעו פרס. יצחק נבנו



ובעיקר יצחק רבין. להיפך, היה נחוץ להוכיח לבוחרים אלה שלמערך יש דרך אלטרנטיבית, המדברת אל ליבם. הדוגמה החשובה ביותר היא הבעיה הערתית.

אחרי ההתחלה המטופשת של מערכת-הבחירות תפס הליכוד לפתע כי הוא מחמיץ את קהלי-היעד העיקרי שלו: הציבור היהודי המיזרחי. בו במקום המציא סיסמה חדשה ("ישראל השניה אינה קיימת עוד...") הוא טען כי תחת שילטון הליכוד השתנו המיזרחיים לאשכנזים. זהו כוב. אך זה נקלט היטב בקרב ציבור המחפש עדיין זהות וגאווה, אחרי דור של השפלה.

המערך, לעומת זאת, העמיד שוב פנים כאילו הבעיה הערתית פשוט אינה קיימת. יוק, בכך הוכיח כי לא שכח ולא למד דבר במשך שבע שנים. בעיני הבוחר המיזרחי, התחזקה שוב תרמית המערך כמיפלגה של בוסים אשכנזיים שחצניים.

מה היתה הברירה? המערך יכול היה להוכיח כי העלייה המונית המיזרחית הגיעה לארץ בימי שילטון בן-גוריון. אפשר היה להורות כיום, בפה מלא, בכך שאכן נעשו אז שגיאות, שהיתה הפליה בין עולים מאירופה ועולים מארצות-ערב. המערך יכול היה לטעון כי שגיאות אלה נעשו כתגובה, בלי כוונת-ידון. אפשר היה למערך להודות בכך שכיום הבעיה הערתית קיימת, ואפשר היה להבטיח שיעשה מאמץ כן להתמודד עימה ולהתגבר עליה. תחת זאת ברך המערך מן הבעיה, כפי שברח מכל הבעיות. היה נדמה לו שהשמעת דיבריה-בל, והצגת המנהיגים שנמאסו זה מכבר, עריפות על מתן תשובה לרצונות של הציבור.

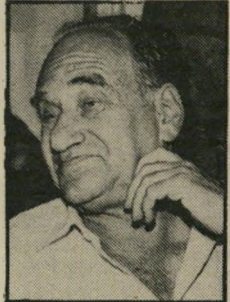
על כך העניש הבוחר את המערך. אבל האחראים לא נענשו. הם ממשיכים להיות גאונים תורניים.

מישחה התרמיות

השאלה היא, כמובן, באיזו מידה בכלל משפיעה תעמולת-בחירות על הבוחרים. נדמה לי שמעט מאוד. תעמולה טובה מאוד יכולה להשיג הישגים בתחום מוגדר. תעמולה בינונית אינה משכנעת, לדעתי, אף בוחר אחר. תעמולת-בחירות אינה יוצרת נכסים אלקטורליים. אין היא משנה תרמית של מיפלגה. היא יכולה רק לבצר נכס שכבר קיים. הנכס היסודי של מיפלגה הוא התרמית שלה בעיני ציבור בוחריה הפוטנציאליים. תרמית זו כבר קיימת ערב מערכת-הבחירות, לטובה או לרעה, וכמעט אי-אפשר לשנות אותה.

הפרשה העגומה של לובה אליאב היתה פשע — פשע כפול. הפשע הראשון היה של המערך. לובה רצה לחזור אליו. לראשי המערך היה חבל על המקום ברשימה, כי התור לכל כסא היה ארוך. לובה נרחה.

זאת היתה שערוריה. גרוע מזה: זה היה מישגה. לובה הוא איש מצויין. לא תמיד קל לסבול אותו, מפני שהוא מרוכז כל כולו בעצמו. אבל אין. שמו של ספק שהוא עולה, מבחינת איכותו האנושית, על רוב העסקנצ'קים שמצאו בלי קושי מקומות טובים באמצע הרשימה.



אליאב

המשך השערוריה היה של לובה עצמו. בבחירות '84 היה זה פשע להתמודד בבחירות, כשמעבר אחורה-חסימה לא היה בטוח. התנגדתי לכל מי שהציע לעורר נקודה זו נגד לובה במהלך המערכה, מפני שזהו נשק ניבוי. אך בראשית המערכה, כאשר

כמה מירידיי הציעו להקים רשימה בעלת הרכב צר, שלא היה מבטיח אחוז אחד של הקולות, התנגדתי לכך בתוקף. ללובה לא היה מלכתחילה צל של סיכוי לעבור את אחודה-חסימה. רשימתו היתה כולה מעין אגרטריפ, ומסע להענשת המערך.

בחיים הפוליטיים אין מקום לעונשים מסוג זה. מה גם שהמדינה היא שנענשה, מפני שמנראט יוני אחד הועבר לסיעת התחיה-יצומת.

הוא הדין, אגב, לגבי רק"ח, שסירבה לחתום על הסכם-עודפים עם הרשימה המתקרמת. איני אוהב את רק"ח, את הנהגתה הסנילית, את סיעתה הכושלת, את סיגנונה הניבוי, את הורגנותה אחרי מעצמה ורה. אך כל אדם שאינו ימני היה מודיע אפילו ח"כ נוסף לרק"ח על ח"כ נוסף לסיעת התחיה. סירובה של רק"ח לחתום על הסכם-עודפים, שהיה מפריע לה בניהול מסע-השקרים שלה נגד הרשימה שנראתה לה כמתחרה, היה פשע, פשוטו כמשמעו.

לא מוכרח מערר

יוסי שריד רוכב שוב. הוא שוחרר מן המרתף, שבו נמק, ויצא לאוויר העולם. מדי יום אנחנו שומעים שוב את קולו, חזק וצלול. אחרי חודשים של אלם מחולט, שהיו לגביו גורל מר ממות, הוא שב אלנו כמרגל-עודפים.

אין אלו מעוניין להוכיח מה עשה בחודשים אלה, כשהיה כלאו במרתף החשוך. ובצדק. הוא ניהל שם את התעמולה האלקטרונית של המערך. תעמולה שהיתה כל כולה, מתחילתה ועד סופה, שואה מחולט.

האשם אינו בו. אשם מי שהטיל עליו את התפקיד הזה. בין כל המישגים של שימעו פרס וחבר מרעיו, זה היה אחד החמורים ביותר.

כרי יומי שריד אינו מכין דבר וחצי דבר בתעמולה פוליטית. הוא גאון ביחסי-ציבור לעצמו. גם אלופי הפירסומת-העצמית, כמו שמואל תמיר (מדליית כסף) ותלמידו, אהוד אולמרט, (מדליית ארד), אינם מגיעים לקרסוליו. שריד יודע תמיד למצוא את הפסוק הכובש שייכבוש את הכותרת באותו יום, ואת העיתונאי הנכון שפרסם את הכותרת.

אולם אמנות הפירסומת-העצמית אין לה ולא כלום עם אמנות התעמולה הפוליטית. ליוסי זה כמעט דבר והיפוכו. ולראיה: מצבו של רובו של המערך. הוא יודע שהוא מייצג ריעה מסוימת מאוד במערך. אך איש לא שמע מעולם על קבוצה כלשהי במערך, ותהיה קטנה ככל שתהיה, שתתלכד סביב יוסי שריד.

פרס ושות' סברו, כנראה, שאם קוראים מדי יום ביומו את שמו של שריד בעיתונים, ורואים אותו בטלוויזיה, ושומעים אותו ברדיו, משמע שהוא מומחה לתעמולה. התוצאה מוכיחה את ההיפך. התעמולה שניהל היתה מתחת לכל ביקורת.

אומנם, היא לא היתה יותר גרועה מזו של הליכוד ורוב המיפלגות האחרות. מלבד כמה חריגים חיוביים, כל התעמולה הפוליטית במערכה זו היתה מגוחכת. היא לא היתה תעמולה רעה. היא לא היתה תעמולה בכלל. ברור כי מנהלה פשוט לא הבינו כמה הם עוסקים.

הפוליטיקאים נוטים להטיל עתה את האשם על הפירסומאים המיקצועיים. אלה, כך הם טוענים עכשיו, קילקלו את הכל. הם ניסו למכור את המיפלגות כמו שמוכרים סבון. זוהי טעות. פירסומאים הם אנשי-מיקצוע. הם יכולים להפוך מסר פוליטי לשפת המודעה, והסרט או הסימה. אך אין זה מתפקידם לקבוע על המסר, את האסטרטגיה והטקטיקה של מיפלגה פוליטית. זהו תפקיד הפוליטיקאים. ואם הפוליטיקאי מניח תפקיד זה לפירסומאים, הרי הוא מנפיק לעצמו תעודה של פשע-שדגל.

חוששני שרוב הפוליטיקאים, שעסקו הפעם בתעמולת-הבחירות, לא הבינו כלל מה זאת אסטרטגיה פוליטית. היה נדמה